

**Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku
k nálezu č. k. III. ÚS 307/2020 z 15. apríla 2021**

Na všetky právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva.

1. V súlade s § 67 ods. 1 zákona o ústavnom súde pripájam k nálezu ústavného súdu č. k. III. ÚS 307/2020 z 15. apríla 2021 odlišné stanovisko.

2. Ústavný súd preskúmaval vec, v ktorej išlo o spor z úverovej zmluvy uzavretej medzi stavebnou sporiteľňou a sťažovateľkou. Podľa spisu je nesporné, že zmluva vznikla v roku 2005, sporiteľňa od zmluvy v roku 2013 odstúpila, pričom po tomto odstúpení si proti sťažovateľke za porušenie zmluvy uplatnila právo na plnenie. Z obsahu spisu niet sporu ani o tom, že úver dohodnutý so spotrebiteľkou je absolútnym obchodom.

3. Vo veci bola *sensu stricto* spornou právna otázka aplikability Obchodného zákonníka alebo Občianskeho zákonníka na inštitút odstúpenia od zmluvy. V tejto súvislosti boli najviac skloňované slová „úver ako absolútny obchod“ a „status sťažovateľky ako nepodnikateľky“. Kým sťažovateľka presadzovala posúdenie dôsledkov odstúpenia od zmluvy podľa Občianskeho zákonníka, sporiteľňa a všeobecné súdy (okresný súd a krajský súd) tieto dôsledky posúdili podľa Obchodného zákonníka.

4. Sťažovateľka sa dovoľavala uprednostnenia režimu občianskeho práva s poukazom na dve rozhodnutia najvyššieho súdu a jedno rozhodnutie ústavného súdu. Aj napriek tomu, že sťažovateľka v podanom dovolaní podľa § 421 ods.1 písm. a) CSP poukázala na odklon krajského súdu od ustálenej rozhodovacej praxe, najvyšší súd dovolanie odmietol v podstate s odôvodnením, že sťažovateľkou označené rozhodnutia sú na účely jej dovolania nepoužiteľné. Iné svoje rozhodnutia najvyšší súd nevyhodnocoval. **Pritom existovali.**

5. Najvyšší súd napríklad v inej veci rozhodol spôsobom podporujúcim názor sťažovateľky (rozhodnutia vo veciach sp. zn. 3 MCdo 12/2014 a sp. zn. 3 MCdo 14/2014). Konkrétne vo veci sp. zn. 3MCdo 12/2014 najvyšší súd *i.a.* uviedol: „*Mal by tiež zohľadniť § 52 ods. 2 vetu tretiu Občianskeho zákonníka, podľa ktorého na všetky právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva. Obe tieto ustanovenia nadobudli účinnosť 1. mája 2014 a právne predpisy, ktorých súčasťou sú, nemajú prechodné ustanovenia. To znamená, že od ich účinnosti sa vzťahujú aj na právne vzťahy založené pred týmto dňom.*“ (zvýraznenie pridal autor, pozn.).

6. Ak preto najvyšší súd zúžil dovolací prieskum len na vyhodnotenie v dovolaní notifikovaných rozhodnutí (hoci musel poznať aj iné, svedčiace priamo v prospech sťažovateľky), neprípustne limitoval vlastnú právomoc. Súčasne tým nevyužil príležitosť na rozširovanie vlastnej judikatúry.

7. Podľa disentanovaného rozhodnutia väčšina členov senátu ústavného súdu najvyšší súd postupoval správne, konkrétne sa v rozhodnutí uvádza: „*Následne najvyšší súd správne dospel k záveru, že krajský súd sa pri riešení veci neodchýlil od týchto sťažovateľkou nepriliehavo uvádzaných rozhodnutí dovolacieho súdu.*“

8. S názorom väčšiny sa nestotožňujem. Povinnosťou najvyššieho súdu je poznať vlastné rozhodnutia, ako aj ich správne aplikovať. Požiadavka najvyššieho súdu na rešerš judikatúry od účastníka konania a výlučne na základe neho mu uznať alebo neuznať odklon napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu od takto účastníkom zosumarizovanej judikatúry je z môjho pohľadu požiadavka v právnom štáte nenáležitá.

9. Môj názor pritom v inej veci podporuje aj samotný ústavný súd: „*Pokiaľ ide o námietku, že samotný senát najvyššieho súdu vzal do úvahy judikatúru, ktorou dovolatelia ani neargumentovali, ustanovenie § 432 CSP nevyžaduje v dovolaní konkretizovať judikatúru referenčnú v zmysle § 421. V dovolaní podľa § 421 je potrebné venovať sa iba otázke nesprávneho právneho posúdenia, nie referenčnej judikatúry. Tej sa môže najvyšší súd zmocniť celkom autonómne, a teda vziať pri posudzovaní prípustnosti dovolania do úvahy i takú judikatúru, ktorou dovolateľ neargumentuje.*“ (III. ÚS 163/2021).

10. Nezdieľam preto názor väčšiny členov senátu, podľa ktorých „*argumentácia dovolacieho súdu nepopiera účel a význam ustanovenia procesného predpisu o dovolaní*“.

11. S časťou odôvodnenia, že úver je absolútny obchod alebo že spotrebiteľskú zmluvu možno uzavrieť aj podľa Obchodného zákonníka, sa, samozrejme, stotožňujem. S čím sa však s väčšinou senátu už stotožniť nedokážem, je odôvodnenie o možnej výhodnosti Obchodného zákonníka pre spotrebiteľov. Väčšina členov senátu na ten účel odkázala na premlčacie doby podľa Obchodného zákonníka, ktoré majú byť niekedy výhodnejšie aj pre spotrebiteľa: „*no inokedy je pre dlžníka spotrebiteľa výhodnejšia aplikácia Obchodného zákonníka namiesto Občianskeho zákonníka (napr. pri určení dĺžky premlčacej doby po uznaní záväzku, keď Obchodný zákonník určuje premlčaciu dobu štyroch rokov a Občiansky zákonník desiatich rokov.*“

12. Väčšina senátu teda za výhodnú pre spotrebiteľov považuje premlčaciu dobu, ktorá má **objektívnu povahu** (Ovečková, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. II. zväzok. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017. 1448 s., str. 498). Súdny dvor Európskej únie však v objektívnej premlčacej dobe vidí porušenie princípu efektivity práva Európskej únie (rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci C-485/19 – Profi Credit Slovakia (ECLI:EU:C:2021:313)): „*Zásada efektivity sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje, že na žalobu podanú spotrebiteľom o vrátenie súm neoprávnene zaplatených v rámci plnenia zmluvy o úvere na základe nekalých podmienok v zmysle smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách alebo na základe podmienok, ktoré sú v rozpore s požiadavkami smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS, sa vzťahuje trojročná premlčacia lehota, ktorá začína plynúť odo dňa, keď došlo k bezdôvodnému obohateniu.*“ (zvýraznenie pridal autor, pozn.).

13. Kým väčšina senátu videla pre spotrebiteľov výhodu v dlhšej objektívnej dobe, Súdny dvor v objektívnej dobe videl pre zmenu porušenie ich práv. Je pritom jedno, či ide o trojročnú či štvorročnú dobu, podstata tkvie v riziku jej objektívnej povahy. Ak väčšina senátu odvodzovala výhodnosť Obchodného zákonníka (pri uznaní záväzku) podľa dĺžky premlčacej doby (nie tri, ale až štyri roky), tak ani tomu celkom nerozumiem, pretože v konečnom dôsledku občianskoprávna úprava ponúka až desaťročnú premlčaciu lehotu (§ 110 ods. 1 Obchodného zákonníka).

14. Odkaz väčšiny členov senátu na premlčanie konfrontuje (nezdiera) ani komentárová spisba: *„Niektoré súdy sa preto snažili síce citlivo, ale nie systematicky konzistentne v prospech spotrebiteľa aplikovať pravidlá odseku 2. V jednom prípade na prospech spotrebiteľa vyhodnotili použitie premlčacej doby podľa Občianskeho zákonníka, no v inom prípade použitie premlčacej doby podľa Obchodného zákonníka, a to podľa kritéria toho, čo bolo pre spotrebiteľa výhodnejšie. Aj keď takýto prístup sčasti naplňal zmysel § 52 ods. 2 OZ v znení do apríla 2015, nezakladal predvídateľnosť výkladu právnej úpravy pre účastníkov spotrebiteľských záväzkov, keďže dochádzalo k nepredvídateľnej kombinácii noriem Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka. Citované ustanovenie sa tak nevykladalo spôsobom, že sa môže použiť len jeden právny režim, ktorý je pre spotrebiteľa výhodnejší; z čoho vyplýva, že správne sa mal vždy použiť len jeden právny režim, ktorým pri porovnaní Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka mal byť režim Občianskeho zákonníka.“* (Števček, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015, 1616 s., str. 461).

15. Ak sa už raz právny poriadok Slovenskej republiky borí s dualistickou úpravou (občiansky vs. obchodný kódex) viacerých inštitútov súkromného práva (dve kúpne zmluvy, dve odstúpenia od zmluvy, dve premlčania, dve zosplatnenia a pod.), tak ich aplikáciu musí normovať charakter právneho vzťahu. Keď máme na výber podnikateľské právo a občianske právo, použitie podnikateľského práva *inter partes* je bezpochyby nevýhodnejšie pre občana – nepodnikateľa. Aplikácia citu pre spravodlivosť a adekvátnej miery sústredenosti na posudzovaný prípad nikdy nemôže implikovať iný záver.

16. Je evidentné, že pre účely definitívneho vyriešenia akýchkoľvek eventuálnych právnych dilem súdov sa rozhodol pomôcť zákonodarca. Čo je pritom kľúčové, tak to je jeho cieľ nemeniť právny stav, ale normovať riešenie, ktoré jeho normy sledovali už „od začiatku“ dualistického konfliktu. Aj napriek tomu, že to nebýva štandardom, na platforme tohto odlišného stanoviska pristúpim k jednému netypickému kroku. Záver prenechám obsiahlejšej citácii komentára od M. Budjača (in Števček, M. a kol., dielo už cit.), ktorý problematiku popisuje natoľko presne a autenticky, že akýkoľvek môj pokus by som nepovažoval za adekvátny: *„V rámci meritórneho objasnenia výkladového charakteru § 52 ods. 2 in fine OZ uvádzame, že cieľom tohto ustanovenia bolo len deklaratórne potvrdiť správnosť aj predtým platného výkladu, podľa ktorého mali normy Občianskeho zákonníka vždy výkladovú prednosť pred normami Obchodného zákonníka, a to práve podľa ustanovenia § 52 ods. 2 prvá veta OZ. Z tohto dôvodu nepriniesla citovaná veta žiaden nový právny režim a jej použitie v rámci režimu oddialenia jej účinnosti nemalo nijaký význam pre jej potenciálnu použiteľnosť už od okamihu jej platnosti. Je preto zbytočné uvažovať o tom, či sa predmetná*

norma mala použiť aj na právne vzťahy uzavreté pred nadobudnutím jej účinnosti alebo len na právne vzťahy po máji 2014, resp. 1. apríli 2015. Práve z dôvodu výkladového charakteru normy § 52 ods. 2 in fine OZ zákonodarca k tejto nepripojil osobitné prechodné ustanovenie, dôsledky čoho správne interpretoval aj Najvyšší súd SR vo svojich rozhodnutiach sp. zn. 3 MCdo 12/2014 a 3 MCdo 14/2014.“

17. Podľa § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka *i.f.* (v znení účinnom od 1. mája 2014) na všetky právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva. Števček a kol. ďalej uvádzajú: *«Vzhľadom na vyššie uvedený výklad je § 52 ods. 2 OZ potrebné správne aplikovať a interpretovať spôsobom, že tento právny režim nevylučuje použitie zmluvných typov obsiahnutých napríklad výhradne v záväzkovej časti Obchodného zákonníka, a teda naďalej je aj po 1. apríli 2015 možné dojednávať spotrebiteľské zmluvy o úvere podľa Obchodného zákonníka, ktorý je ich právnym základom.*

Na druhej strane však bez pochyby, a to aj s účinkami retrospektívnymi, platí a musí platiť, že právny režim záväzku, ktorého účastníkom je spotrebiteľ, a ktorý má svoj základ v Obchodnom zákonníku sa riadi výhradne právnym režimom Občianskeho zákonníka. In concreto je preto vylúčené, aby sa na takýto spotrebiteľský záväzok použili ustanovenia o zabezpečení záväzku obsiahnuté v Obchodnom zákonníku alebo ustanovenia o premlčaní, prípadne ustanovenia o zodpovednosti za škodu a pod. Celý právny režim sa tak bude spravovať ustanoveniami Občianskeho zákonníka a jediné čo bude regulované Obchodným zákonníkom v tomto prípade bude právny základ záväzku.

Vzhľadom na skutočnosť, že predmetná novelizácia ustanovenia § 52 ods. 2 OZ má svoj pôvod v zákonodarnej iniciatíve výborov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“) a bola iniciovaná a schválená Výborom Národnej rady Slovenskej republiky pre hospodárske záležitosti, podľa ustanovenia § 96 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v platnom znení: „Písomné odôvodnenie schválených zmien a doplnkov sa považuje za súčasť návrhu zákona a použije sa pri výklade a uplatňovaní zákona.“

S poukazom na uvedené máme preto za to, že vyššie cit. odôvodnenie doplnenia ustanovenia § 52 ods. 2 OZ poníma silu tzv. autentického výkladu, ktorý je z pohľadu metód právneho výkladu v literatúre venujúcej sa metodológii interpretácie a nachádzania práva označovaný nielen metódou interpretačnou, ale dokonca za istých podmienok aj metódou originálnej tvorby práva. Z odôvodnenia doplnenia ustanovenia § 52 ods. 2 OZ, ktoré bolo vykonané formou návrhu výboru NR SR vyplýva, že zákonodarca má bezpochyby za to, že na všetky spotrebiteľské záväzky, a teda aj na spotrebiteľské záväzky, ktoré sú svojou povahou tzv. absolútnym obchodom sa má prednostne použiť právny režim Občianskeho zákonníka, a nie Obchodného zákonníka.» (Števček, M. a kol., už cit. dielo).

18. Napriek tomu väčšina členov senátu skonštatovala, že „... **vôbec neobstoja** názory o údajnej nevýhodnosti Obchodného zákonníka pre spotrebiteľa, ktoré vychádzajú z eklektického a izolovaného porovnávania niektorých právnych inštitútov v ich úprave podľa

Občianskeho a Obchodného zákonníka“. (zvýraznenie pridal autor, pozn.). V tejto súvislosti stojí za zamyslenie, či neboli priliehavé namiesto tejto istoty skôr pochybnosti, ak ústavný súd už v minulosti povedal opak: „*Ústavný súd SR skonštatoval, že prednostným uplatnením Občianskeho zákonníka na prospech spotrebiteľa, na úver ako absolútneho obchodu upravený v Obchodnom zákonníku nedošlo k porušeniu ústavných práv veriteľa.*“ (I. ÚS 402/2013-10).

V Košiciach 15. apríla 2021

Peter Straka
sudca